

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СТОМАТОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ДИТЯЧОЇ СТОМАТОЛОГІЇ

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан стоматологічного факультету
проф. Костенко Є.Я.

_____ 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Анестезіологія і реанімація в стоматології»

Рівень вищої освіти	другий (магістерський)
Галузь знань	22 Охорона здоров'я
Спеціальність	221 Стоматологія
Предметна спеціальність	«Дитяча стоматологія»
Статус дисципліни	курс за вибором
Мова навчання	українська, англійська

Ужгород 2022

Робоча програма навчальної дисципліни курсу за вибором «Анестезіологія і реанімація в стоматології» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня, галузі знань 22 «Охорона здоров'я», спеціальності 221 «Стоматологія»

Розробник: завідувач кафедри дитячої стоматології, к.мед.н., доцент Мельник Володимир Семенович.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри дитячої стоматології.
Протокол № 10 від “ 16” червня 2022 року.

Завідувач кафедри дитячої стоматології
“ 16” червня 2022 року

доц. Мельник В.С.

Робоча програма схвалена на засіданні навчально-методичної комісії стоматологічного факультету. Протокол № 10 від “ 23 ” червня 2022 року.

Голова навчально-методичної комісії
стоматологічного факультету.
“ 23 ” червня 2022 року.

проф. Клітинська О.В.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Форма навчання	Денна
Кількість кредитів ЄКТС – 3	Рік підготовки	4
Загальна кількість годин – 90	Семестр	7
	Лекції	0
Кількість модулів – 1	Практичні	20
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 1 самостійної роботи студента – 2	Самостійна робота	70
	Вид підсумкового контролю	залік
	Форма підсумкового контролю	усна, письмова

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета: вивчення курсу «Анестезіологія і реанімація в стоматології» полягає у засвоєнні теоретичних знань та практичних навичок щодо анестезіологічного забезпечення оперативних втручань, діагностики та невідкладної допомоги при критичних станах в обсязі, достатньому для досягненні кінцевих цілей.

Кінцеві цілі дисципліни:

- Засвоїти загальні принципи та методи анестезіологічного забезпечення різних оперативних втручань;
- Планувати обстеження та лікування хворих з порушеннями життєво важливих функцій та хворих, що готуються до оперативного втручання;
- Демонструвати володіння методами діагностики та надання допомоги при основних синдромах порушень життєво важливих функцій;
- Тракувати основні клінічні прояви та лабораторні показники порушень життєво важливих функцій;
- Діагностувати ознаки клінічної смерті та термінальних станів, проводити серцево-легеневу та церебральну реанімацію;
- Використовувати основні принципи організації невідкладної допомоги потерпілим при техногенних та природних катастрофах;
- Застосовувати основні алгоритми інтенсивної терапії невідкладних станів.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Анестезіологія і реанімація в стоматології», як навчальна дисципліна є невід'ємною частиною клінічної медицини, тому вивчення основних положень цієї галузі науки - важливий момент підготовки лікаря будь-якої спеціальності:

1. вона базується на знаннях з анатомії людини; гістології, біохімії, фізіології, патоморфології; патофізіології; внутрішньої медицини, педіатрії, фармакології й інтегрується з цими дисциплінами;
2. закладає основи вивчення студентами анестезіології та інтенсивної терапії невідкладних

станів, які виникають у клініці внутрішньої медицини, педіатрії, хірургії, травматології та ортопедії, що передбачає інтеграцію викладання з цими дисциплінами та формування умінь застосовувати знання в процесі подальшого навчання і професійної діяльності;

3. надає можливість отримати практичні навички та формувати професійні вміння для діагностики і надання невідкладної медичної допомоги та інтенсивної терапії при певних патологічних станах та в період догляду за хворими.

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Анестезіологія і реанімація в стоматології», студент повинен знати:

- Класифікувати сучасні методи анестезіологічного забезпечення.
- Диференціювати клінічні прояви різних стадій наркозу
- Засвоїти основні етапи анестезіологічного забезпечення
- Засвоїти загальні принципи проведення різних видів анестезіологічного забезпечення.
- Визначати ускладнення анестезії, знати причини їх виникнення і заходи попередження.
- Засвоїти етапи проведення серцево-легеневої та церебральної реанімації
- Демонструвати техніку підтримки прохідності дихальних шляхів, штучної вентиляції легень та закритого масажу серця.

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Видами навчальної діяльності студентів згідно з навчальним планом є:

- а) практичні заняття;
- б) самостійна робота студентів (СРС).

Тематичні плани практичних занять, СРС забезпечують реалізацію у навчальному процесі всіх тем, що входять до складу модуля дисципліни «Анестезіологія і реанімація в стоматології».

Тривалість практичних занять – 2 академічні години (90 хвилин).

Методика організації практичних занять з дисципліни «Анестезіологія і реанімація в стоматології» передбачає:

1. Контроль СРС студента при підготовці до теми поточного практичного заняття шляхом перевірки письмового виконання студентом у **Робочому зошиті** відповідних завдань – **10 хвилин**.
2. Тестовий контроль (рівня $\alpha-2$) вихідного рівня знань і визначення ступеню готовності студентів до заняття – **15 хвилин**.
3. Індивідуальне усне опитування студентів, роз'яснення окремих питань теми поточного заняття, відповіді на запитання студентів – **20 хвилин**.
4. Впродовж **25 хвилин** студенти самостійно на фантомах опрацьовують певні стоматологічні маніпуляції.
5. Контроль кінцевого рівня знань студентів – **20 хвилин**. Проводиться у вигляді вирішення тестових завдань (рівня $\alpha-3$) або індивідуального усного опитування, вирішення ситуаційних задач. Закінчуючи практичне заняття, викладач підводить його підсумки, дає студентам завдання для самостійної роботи, вказує на вузлові питання наступної теми і пропонує список рекомендованої літератури для самостійного опрацювання.

Для реалізації вищезазначеної методики організації практичних занять на першому занятті кожному студенту надається докладний **план роботи впродовж періоду вивчення дисципліни**, а також забезпечуються умови для його виконання. Цей план включає:

- перелік теоретичних знань з дисципліни, що має засвоїти студент;
- перелік практичних навичок, що повинен виконати кожен студент впродовж вивчення дисципліни;
- алгоритми виконання основних маніпуляцій на фантомах;
- робочий зошит для самостійної роботи студента (СРС) при підготовці до практичних занять, у якому слід **письмово** виконати всі завдання.

Самостійна робота студентів (СРС) передбачає:

- ☐ підготовку до практичних занять;
- ☐ самостійне опрацювання тем, що не входять до плану аудиторних занять, але контролюються та оцінюються викладачем під час проведення підсумкового заняття;
- ☐ підготовку до заліку.

Методи контролю

Порядок оцінювання навчальної діяльності студентів з дисципліни регламентовано “Інструкцією щодо оцінювання навчальної діяльності студентів в умовах впровадження Європейської кредитно-трансферної системи організації навчального процесу” (затвердженої МОЗ України від 15.04.2014 р.).

Поточний контроль здійснюється під час проведення навчальних занять і має на меті перевірку засвоєння студентами навчального матеріалу.

Оцінювання поточної навчальної діяльності. Під час оцінювання засвоєння кожної теми за поточну навчальну діяльність студенту виставляються оцінки за 4-ри бальною (традиційною) шкалою з урахуванням затверджених критеріїв оцінювання для відповідної дисципліни. При цьому враховуються усі види робіт, передбачені навчальною програмою. Студент має отримати оцінку з кожної теми. Форми оцінювання поточної навчальної діяльності стандартизовані і включають контроль теоретичної та практичної підготовки. Виставлені за традиційною шкалою оцінки в кінці семестру конвертуються у бали.

Поточне оцінювання навчальної діяльності студента на кожному практичному занятті здійснюється відповідно до конкретних цілей кожної теми.

Оцінка поточної навчальної діяльності на практичному занятті складається з:

1) Оцінки самостійної роботи студента (СРС) при підготовці до практичного заняття. Вона здійснюється шляхом перевірки письмового виконання завдань, викладених у Робочому зошиті, для підготовки до кожної теми. Питома вага оцінки за конспект з домашнім завданням становить 25% від загальної оцінки за заняття в балах. Якщо студент не виконав завдання для СРС і не надав конспект на перевірку викладачеві, то традиційна оцінка за заняття буде нижчою на **1 бал**.

2) Оцінки рівня знань студентів, який здійснюється шляхом вирішення 10 тестових завдань формату А (рівень- 2) ☐ або оцінки відповідей на контрольні теоретичні запитання.

Оцінка “5” виставляється за цей етап заняття у разі, коли студент правильно відповів на 81-100 % тестових завдань або дав правильні, повні відповіді на 3 контрольних запитання викладача.

Оцінка “4” виставляється, коли студент правильно відповів на 71-80% тестових завдань або дав правильні, повні відповіді на 2 контрольних запитання викладача і одну неповну або неточну відповідь - на третє.

Оцінка “3” виставляється, коли студент правильно відповів на 61-70% тестових завдань або дав правильну відповідь на одне контрольне запитання викладача і дві неповні або неточні відповіді - на два запитання.

Оцінка “2” виставляється, коли студент правильно відповів менше, ніж на 60% тестових завдань, дав правильну відповідь тільки на одне або не відповів на жодне контрольне запитання викладача

3) Оцінки оволодіння практичними навичками відповідно до професійних алгоритмів під час основного етапу практичного заняття. Проводиться під час опрацювання студентом практичної навички на фантомі або при письмовому викладенні алгоритму її виконання.

Оцінка “5” виставляється за цей етап заняття у разі, коли студент правильно, у відповідності до професійного алгоритму, виконав на фантомі стоматологічну маніпуляцію, передбачену метою практичного заняття.

Оцінка “4” виставляється, коли студент знає послідовність дій відповідно до професійного алгоритму, з незначними помилками виконав на фантомі стоматологічну маніпуляцію, передбачену метою практичного заняття.

Оцінка “3” виставляється, коли студент не в повному обсязі знає професійний алгоритм виконання тієї або іншої маніпуляції, Припускається помилка при виконанні на фантомі стоматологічної маніпуляції, передбаченої метою практичного заняття.

Оцінка “2” виставляється, коли студент не знає професійного алгоритму виконання стоматологічної маніпуляції, не може виконати на фантомі стоматологічну маніпуляцію, передбачену метою практичного заняття.

Форма підсумкового контролю успішності навчання - залік.

Семестровий залік - це форма підсумкового контролю, що полягає в оцінці засвоєння студентом навчального матеріалу з навчальної дисципліни на підставі поточного контролю та виконаних індивідуальних тестових завдань на останньому занятті.

Схема нарахування та розподіл балів, які отримують студенти:

Для дисциплін формою підсумкового контролю яких є залік: **Оцінка з дисципліни, яка завершується заліком** визначається, як сума балів за поточну навчальну діяльність.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне тестування та самостійна робота										Сума
Змістовий модуль 1										
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	
10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	100

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні заняття	10	30
Практичні навички	35	35
Комп'ютерне тестування при тематичному оцінюванні	2	5
Письмове тестування при тематичному оцінюванні	10	10
Презентація	1	5
Реферат	1	5
Модульна контрольна робота	1	10
Разом		100

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Знання студентів оцінюється як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

оцінку «**відмінно**» (**90-100 балів, А**) заслуговує студент, який:

- всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;

- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

оцінку «**добре**» (82-89 балів, **B**) – заслуговує студент, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування; - під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «**добре**» (74-81 бал, **C**) заслуговує студент, який:

- в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок;
- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;
- опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку «**задовільно**» (64-73 бали, **D**) – заслуговує студент, який:

- знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;
- виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок;
- ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;
- допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

оцінку «**задовільно**» (60-63 бали, **E**) – заслуговує студент, який:

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється студенту, який:

виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

оцінка «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється студенту, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;

- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни.

Загальні питання анестезіології.

Розвиток анестезіології в Україні та світі. Організація анестезіологічного забезпечення в Україні.

Наркоз, його види. Теорії наркозу. Класифікація сучасних методів анестезіологічного забезпечення. Компоненти і методи анестезії.

Інгаляційний наркоз. Апаратура і інструментарій для інгаляційного наркозу. Інгаляційні анестетики: ефір, фторотан, закис азоту, севофлюран. Компоненти загальної анестезії. Етапи анестезіологічного забезпечення. Стадії та клініка наркозу. Масковий метод загальної анестезії.

Неінгаляційний наркоз. Препарати для неінгаляційної анестезії: кетамін, тіопентал натрію, оксибутират натрію, пропофол. Переваги і недоліки. Стадії і клініка наркозу.

Регіонарна анестезія. Види та методи регіонарної анестезії. Показання та протипоказання до застосування регіонарних методів знеболювання.

Особливості загальної анестезії в амбулаторних та ургентних умовах.

Вибір методу знеболення в ургентній хірургії. Особливості підготовки хворих до операції

та наркозу. Ускладнення загальної та регіонарної анестезії.

Професійні шкідливості в анестезіології.

Серцево-легенева і церебральна реанімація (СЛЦР) на догоспитальному етапі.

Ускладнення реанімації.

Розвиток реаніматології та інтенсивної терапії в Україні та світі. Організація реанімаційної допомоги та інтенсивної терапії в Україні.

Термінальні стани. Причини первинної зупинки серця. Етапи серцево-легеневої та церебральної реанімації.

Негайний етап СЛЦР. Ознаки клінічної смерті. Ознаки біологічної смерті. Причини обтурації дихальних шляхів і методи відновлення їх прохідності. Штучна вентиляція легенів. Непрямий масаж серця. Оцінка ефективності реанімаційних заходів.

Спеціалізований етап СЛЦР. Види зупинки кровообігу. Обсяг і обґрунтування медикаментозної терапії під час реанімації, шляхи і методи введення препаратів. ЕКГ-діагностика типу зупинки кровообігу. Визначення показань до дефібриляції та відкритого масажу серця. Техніка дефібриляції та правила безпеки при виконанні дефібриляції. Методика застосування автоматичних електричних дефібриляторів та організація невідкладної електроімпульсної допомоги при зупинках кровообігу в місцях масового скупчення людей.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	Усього	у тому числі		
		Лекції	Практичні заняття	самостійна робота
Тема № 1. Історія анестезіології. Організація анестезіолога – реанімаційної служби. Премедикація, місцева анестезія, комбінована анестезія, садація та загальна анестезія в стоматології.	9		2	7
Тема № 2. Невідкладна допомога при термінальних станах і нещасних випадках.	9		2	7
Тема № 3. Невідкладна допомога в амбулаторній стоматологічній практиці.			2	7
Тема № 4. Невідкладна допомога при шоці і комі різної етіології.	9		2	7
Тема № 5. Невідкладна допомога при гострому порушенні мозкового кровообігу та черепно - мозковій травмі.	9		2	7
Тема № 6. Клінічна смерть. Діагностика, міжнародні стандарти та алгоритми серцево – легеневої та церебральної реанімації.	9		2	7
Тема № 7. Комбінований багатокомпонентний ендотрахіальний наркоз в щелепно – лицевій хірургії. Ускладнення наркозу.	9		2	7
Тема № 8. Післяопераційне обезболювання в стоматології та щелепно – лицевій хірургії. Ентеральне зондове та парентеральне харчування.	9		2	7
Тема № 9. Інтенсивна терапія в стоматології.	9		2	7
Тема № 10. Залікове заняття.	9		2	7
Всього	90		20	70

6.3. Теми практичних занять

№ п/п	Тема заняття	Кількість годин
1.	Історія анестезіології. Організація анестезіолога – реанімаційної служби. Премедикація, місцева анестезія, комбінована анестезія, садація та загальна анестезія в стоматології.	2
2.	Невідкладна допомога при термінальних станах і нещасних випадках.	2
3.	Невідкладна допомога в амбулаторній стоматологічній практиці.	2
4.	Невідкладна допомога при шоці і комі різної етіології.	2
5.	Невідкладна допомога при гострому порушенні мозкового кровообігу та черепно - мозковій травмі.	2
6.	Клінічна смерть. Діагностика, міжнародні стандарти та алгоритми серцево – легеневої та церебральної реанімації.	2
7.	Комбінований багатокомпонентний ендотрахіальний наркоз в щелепно – лицевій хірургії. Ускладнення наркозу.	2
8.	Після операційне обезболювання в стоматології та щелепно – лицевій хірургії. Ентеральне зондове та парентеральне харчування.	2
9.	Інтенсивна терапія в стоматології.	2
10.	Залікове заняття.	2
	РАЗОМ	20

THEMATIC PLAN OF LECTURES FOR THE FOURTH– YEAR DENTAL STUDENTS IN STUDYING "ANESTHESIOLOGY AND RESUSCITATION IN DENTISTRY "

№	Тема	К-сть годин
1	History of Anesthesiology. Organization anesthesiology - resuscitation service. Premedication, local anesthesia, combined anesthesia, sedation and general anesthesia in dentistry.	2
2	Emergency care in terminal conditions and accidents.	2
3	Emergency in an outpatient dental practice.	2
4	Emergency aid for shock and coma various etiologies.	2
5	First aid in acute cerebrovascular accidents and cranial - brain trauma	2
6	Clinical death. Diagnostics, international standards and algorithms cardio - pulmonary and cerebral resuscitation.	2
7	Combined multi endotracheal anesthesia in maxillo - facial surgery. Complications of anesthesia.	2
8	After operational anesthesia in dentistry and maxillo - facial surgery. Enteral and parenteral nutrition tube.	2
9	Intensive care in dentistry.	2
10	Control of the content module	2
	Hours in general	20

6.4. Самостійна робота

№ п/п	Тема заняття	Кількість годин
----------	--------------	--------------------

1.	Підготовка до практичних занять –теоретична підготовка та опрацювання практичних навичок	40
2.	Індивідуальна самостійна робота студентів за однією з тем за вибором: Огляд наукової літератури за вибором: • “Сучасні види інгаляційної анестезії” • “Нові технології регіонарної анестезії” • “Історія розвитку методів знеболення” • “Особливості амбулаторної анестезіології” • “Принципи підготовки хворого до планової та ургентної анестезії та оперативного втручання”	26
3.	Підготовка до підсумкового модульного контролю	4
РАЗОМ		70

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

1. Робочий зошит для студентів .
2. Методичні розробки практичних занять для викладачів - відповідно до кількості тем.
3. Комплекти тестових завдань (для контролю початкового і кінцевого рівня знань) - відповідно до кількості тем.
4. Методичні розробки для організації самостійної роботи студентів при підготовці до практичних занять – відповідно до кількості тем.
5. Алгоритми виконання стоматологічних маніпуляцій на фантомах.
6. Перелік теоретичних питань до заліку.
7. Перелік практичних навичок до заліку.
8. 80 тестових завдань (у 6-ти варіантах) з дисципліни.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Чепкий Л.П., Новицька-Усенко Л.В., Ткаченко Р.О. Анестезіологія та інтенсивна терапія. Підручник для ВМНЗ III-IV рівня акредитації. К.: Вища школа, 2003. – 399 с.
2. Основи інтенсивної терапії / Під ред.. член-кор. НАН та АМН України, проф.. Усенко Л.В. Тернопіль: Укрмедкнига, 2002. – 300 с.
3. Руководство по интенсивной терапии. Под ред. А.И. Трещинского, Ф.С. Глумчера К.: Вища школа, 2004. – 582 с.
4. Невідкладна медична допомога. За ред. Ф.С. Глумчера, В.Ф. Москаленка К.: “Медицина” – 2006. – 632 с.
5. Бутылин Ю.В., Бутылин В.Ю., Бутылин Д.Ю. Интенсивная терапия неотложных состояний: Атлас. - К.: Новый друк, 2003. – 528 с.
6. Сумин С.А. Неотложные состояния. М.: ООО «Медицинское информационное агенство», 2005. – 752 с.
7. Неотложная медицинская помощь. Справочный практического врача. Под ред. З. Мюллера. М., 2005. – 323 с.
8. Бараш Дж., Куллен Б. Клиническая анестезиология. М., 2004. – 412 с.
9. Посібник для практичних занять з анестезіології та реаніματοлогії. Частини I та II /За ред.

- Л.В.Усенко. - К.: Здоров'я, 1993,1995.
10. Анестезиология и реаниматология: Учеб. Пособие / Под ред. О.А. Долиной. - М.: Медицина, 1998. – 512 с.
 11. Бунятян А.А. Анестезиология и реаниматология: Учебник для студентов медвузов. - М.: Медицина, 1998. – 438 с.
 12. Марино Пол Л. Интенсивная терапия: Пер. с англ. /Под ред А.И.Мартынова. - М.:Геотар медицина, 1998. – 726 с.
 13. Сафар П., Бигер Н.Д. Сердечно-легочная и церебральная реанимация. - М.: Медицина, 1997. – 216 с..

Допоміжна література

14. Справочник по анестезиологии / Чепкий Л.П., Новицкая - Усенко Л.В., Цертий В.П. и др.; Под ред. проф. Л.П.Чепкого.- К.: Здоров'я, 1987.-384с.
15. Українсько-російсько-латинський словник медичних термінів/ Л.В.Усенко, В.Л.Лукич, Н.С.Сизоненко та ін.// За ред. проф.Л.В.Усенко.- К.: Здоров'я, 1992.-96с.
16. Рецептурный справочник Анестезиолога - реаниматолога и хирурга / Під ред. чл.-кор. НАН и АМН України проф. Л.В.Усенко .- К.: Здоров'я, 1995.-254с.
17. Усенко Л.В., Шифрин Г.А. Интенсивная терапия при кровопотере.- 3-е изд., перераб. и доп. - К.: Здоровья, 2007.- 317 с.
18. Методы исследования и манипуляции в клинической практике / Под ред.акад.АМН Украины Г.В.Дзяка и проф. Я.С.Березницкого. -К.: Здоров'я, 1998.-162с.
19. Усенко Л.В., Мальцева Л.А., Кріштафор А.А. Інтенсивна терапія коматозних станів.- Дніпропетровськ: ОК "Ельбор", 2000.- 39 с.
20. Перфторан в интенсивной терапии критических состояний. Методические рекомендации / Под ред. проф. Усенко Л.В., проф. Клигуненко Е.Н.- Днепропетровск, 2000.-40с.

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 20____ / 20____ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
(потрібне підкреслити)

протокол № ____ від « ____ » _____ 20 ____ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20____ / 20____ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
(потрібне підкреслити)

протокол № ____ від « ____ » _____ 20 ____ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20____ / 20____ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
(потрібне підкреслити)

протокол № ____ від « ____ » _____ 20 ____ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20____ / 20____ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
(потрібне підкреслити)

протокол № ____ від « ____ » _____ 20 ____ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)